

»Bestemt. Calypsoangere fra Trinidad turnerer i disse år i Europa, og folk udenfor Caribien er generelt ret interesseret i calypso. Fordi den moderne calypso, når den er bedst, formår at kombinere god dansemusik med meningsfuld lyrik og ikke mindst et godt show. – Måske bliver calypsoen endda større, end reggae var det. Hvis den bliver markedsført og solgt ordentligt.

Calypsoens rolle i Caribien er for det første at oplyse folk, og for det andet at bringe folk sammen. Trinidad-calypso bliver spillet i Grenada, i Antigua, i Barbados, overalt i Caribien, ligesom calypso bliver spillet overalt. Den er et medium, hvorigennem vi kan nærme os hinanden, forstå hinandens problemer, og den er vigtig som sådan. For generelt præges Caribien af dels styring udefra, dels petit-politiske stridigheder internt. – Vi er beslægtede nationer, kulturelt, socialt og historisk. Jeg tror ikke, at området kan rummes indenfor ét politisk system. Men beslægtede systemer, der vel at mærke alle hviler på et solidt, uafhængigt, demokratisk grundlag, vil kunne fungere i et seriøst caribisk fællesskab. Men forudsætningen er, at vi forstår hinanden, taler samme sprog. Og her tror jeg, calypsoen har en væsentlig rolle.«

Hvad er din helt personlige ambition som calypsonian?

»Mit mål er at blive professionel, på internationalt plan. Det er ikke nok at vinde monarktitlen i Grenada. Jeg skal videre. Efter karnevallet i august skal jeg til New York, London og Paris. Lige nu bygger jeg et repertoire op, ikke kun calypso, men også reggae. – I've just started, and only the sky is my limit.«

Rumba

– trommerne, sangen, dansen og festen

Ved Sven Fenger

En rumba er en fest, man laver for sig selv. Det er sang, dans og trommer. Det er rumba.

Dette er én cubaners karakteristik af en rumba. En anden ville sige det på denne måde:

Historien har ikke blot givet os et ægte kunstnerisk udtryk, men også et vigtigt karaktertræk. Rumba er ikke kun en musikalsk arv, men også en måde at være cubaner på. Ikke kun noget, nogle cubanere gør, for rumba er os. Os alle sammen.

Olavo Alén: En cubansk forsker

Det er svært, for ikke at sige umuligt, at give en kort og dækkende beskrivelse af, hvad rumba egentlig er for noget. Det handler naturligvis om musik og dans, men det er meget mere. Ikke desto mindre vover vi forsøget – med hjælp fra en »indfødt«. Nedenstående beskrivelse af rumbaen er en bearbejdet oversættelse af en større artikel *Generos de la Musica Cubana* af den cubanske musikforsker og -historiker Olavo Alén Rodríguez.

Olavo Alén Rodríguez er idag den førende indenfor feltet i Cuba. Han har som adskillige andre cubanske videnskabsmænd indenfor humanistiske fagområder fået sin videnskabelige uddannelse ved Humbolt Universitt, Berlin DDR. Han erhvervede sig i 1979 dok-

tograden med afhandlingen *La Musica de las Sociades de Tumba Francesa en Cuba*. Afhandlingens genstandsområde er *Tumba Franchesa*, en musikform og en dans, der kom til Cuba med franske flygtninge fra slaveoprøret i Haiti i 1791, og som den dag idag praktiseres i Orienteprovinserne i det sydlige Cuba. Det er afhandlingens formål at opstille og anvende et analyseapparat, der på en ny og særdeles grundig mde klarlægger rytmiske forhold og lag i musikken ved at nranalyserer fænomener som tidsintervaller, rytmisk intensitet, regularitet i rytmikken, ørets tolerance etc. Olavo Alén Rodríguez vandt en af Cubas fornemste kulturelle priser – *Premio de Musicologica, Casa de las Americas* – med afhandlingen, og har siden virket dels som professor ved ISA (*Instituto de Superior Artes*), der er en mellemting mellem et musikvidenskabeligt institut og et nationalt konservatorium, og dels som leder af *Centro de Investigaciones y Desarrollo de la Musica*, der er et nationalt center for musikforskning og musikudvikling i Cuba. Udover nævnte afhandling har han skrevet adskillige artikler til cubanske og internationale tidsskrifter og antologier.

Musikalske genrer i Cuba

Generos de la Musica Cubana handler, som titlen angiver, om musikalske genrer i Cuba. Indledningsvist opregner artiklen de grundlæggende elementer i cubansk musikkultur: Den spanske og den afrikanske indflydelse. Herefter fortsætter artiklen:

»Blandingen af forskellige afrikanske kulturer med elementer fra spanske kulturer gav næring til en transkulturationsproces, der med tiden også indoptog elementer fra senere tilkommende kulturer. Der er således også tale om franske, kinesiske, haitianske, jamaicanske og mexicanske kulturelle påvirkninger. Desuden har der været enkelte indirekte påvirkninger på cubansk kultur: Italiensk kultur i det 19. århundrede og US-amerikansk kultur i det 20. århundrede.

Hele denne kompleksitet af blandinger og påvirkninger fra vidt forskellige kulturer har karakteriseret den musik-historiske udvikling i Cuba. Og der er udviklet vidt forskellige spilleteknikker, stilarter, genrer, instrumenter og musikalske grupperinger.

I historiens løb skete der en vis grad af integration mellem forskellige musikalske traditioner, der var opstået og udviklet i forskellige regioner af landet. Der opstod gradvist en national musik-kultur, som var baseret på udviklingen af bestemte musikalske genrer. Musik-kulturerne udvikledes som sagt regionalt, men kommunikationen regionerne imellem og befolkningerne indbyrdes på trods af store sociale forskelle medførte, at visse musikalske traditioner blev normdannende.

Idag eksisterer der fem store gruppe-

ringer, familier, af genrer, der hver især består af adskillige stilistisk, instrumentalt og socialt nært beslægtede genrer.«

Artiklen gør herefter rede for disse fem grupperinger: Den første er **son-gruppen**. Det er en af de vigtigste cubanske blandingsformer. Formen er to-delt med en langsom, ekspressiv første-del (solosang) kaldet *cancion*, og en hurtigere andendel, kaldet *montuno*, der bygger på vekselsang mellem ko-ret, *estrebillo*, og solosangeren, *inspiration*. Herefter følger **rumbagruppen**, der omtales nedenfor. Den tredje

gruppe er **sangformerne** *habanera*, *guajira*, *criolla*, *romancen*, *troubadursangen*, *bolero m.fl.* Den fjerde gruppe er **danzon-familien**, der er udviklet af fransk *contredanse*, og som indeholder formerne *contradanza*, *danzon*, *charanga*, *mambo*, *cha-cha-cha*. Endelig danner **punto guajiro** en femte gruppe. Det er spansk-cubanske former, der stammer fra landlige regioner, og som rummer danseformen *zapateo* og sang-formerne *tonada*, *punto fijo*, *punto libre*, *sequidilla m.fl.*

Foto: Ole Dahl Petersen (også næste side)

La Rumba

»Ordet *rumba* er i familie med afro-amerikanske ord som *tumba*, *ma-cumba*, *tambo* m.fl. og bruges om en art verdslig kollektiv fest eller højtidelighed. Oprindeligt betød ordet rumba således blot en fest for visse dele af den cubanske befolkning, hvilket mere præcist var den fattige del af befolkningen, der boede i udkanten af byerne og på landet. Efterhånden kom ordet rumba til at stå for en musikalsk genre med egne stilistiske træk og med sit eget instrumentarium. Nye instrumenter blev endog skabt indenfor genren: De cubanske conga- trommer, der idag har vundet indpas over hele verden.

Instrumenter

Oprindeligt var instrumenterne, der blev brugt ved disse fester, blot kasser af forskellige størrelser. Den største kasse, og følgelig den med det dybeste register, skulle markere grundpulsens. I det højere leje blev en tilsvarende mindre kasse brugt til at improvisere på. Stilen kaldes *rumba de cajon*, hvilket betyder kasserumba, og det er i princippet tilladt indenfor stilarten at spille på hvadsomhelst, der kan give lyd: Stole, dørkarme, borde etc. Det var en praksis, der udvikledes under kolonimagtens tilbagevendende forbud mod at anvende konventionelle afrikanske instrumenter. *Rumberoen*, dvs. rumbamusikeren, administrerede således to akustiske planer med hver sin rytmiske karakter: Et dybt register med en åben klang, der lagde grundrytmen, og et højere register med en klar, præcis klang, der improviserede henover. Oven i dette kunne der så tilføjes et

tredje højtklingende rytmisk mønster, frembragt af metal mod flaske eller metal mod metal. Dette var den instrumentale baggrund for rumbaens vekselsang bygget op omkring en forsanger og et mindre kor bestående af mænd.

Efterhånden skiftedes kasserne ud med tøndeformede congas, tre typer ialt. Den største blev kaldt *hembra*, dvs. kvinde, den mellemste *macho*, dvs. mand, og den mindste *quinto*, dvs. den femte. Senere fik de henholdsvis tilnavnene *salidor*, dvs. aggressiv kvinde, *tres-dos*, dvs. tre-to, og *quinto*. Disse tre instrumenter hedder tilsammen *tumbadoras*, og med udviklingen af disse er rumbaens grundinstrumentarium endegyldigt lagt i faste rammer. Ofte tilføjer man en *cata* (et mindre udhulet stykke træ, som man spiller på med to stikker) i det samlede lydbillede.

Musikalske lag

Rumbaen er et klart resultat af den transkulturationsproces, de oprindeligt afrikanske kulturelle elementer har undergået i vort land. I afrikansk religiøs musik er det traditionen, at improvisationens komplekse og varierede rytmer spilles i det dybe leje. De konstante, faste og gentagende rytmer – hvad man i europæisk tradition ville kalde akkompagnementet – ligger i det høje register. Denne registrering af musikalske funktioner er præcist modsat en europæisk tradition, hvor improvisation og melodi lægges i det høje leje, og akkompagnementet modsvarende lægges i det dybe. Rumbaen indeholder således typiske afrikanske træk: Rytmik, call-response, improvisationer, melodik, og ligeså typiske europæiske træk: Den i europæisk forstand logiske lagdeling i musikken.

Solosangeren indleder almindeligvis rumbaen med den del, der i rumbatraditionen kaldes *diana*. Det er den del, der præsenterer det emne, der synges over i en given rumba. Efter denne introduktion, der improviseres af solosangeren, sætter percussioninstrumenterne og vekselsangen mellem kor og solist ind, og rumbaen er igang. Idag er de bedst kendte rumbatyper *guaguanco*, *columbia* og *yambu*. Og af disse er *guaguanco* nok den type, man umiddelbart vil genkende som slet og ret rumba, fordi den optræder i så mange forskellige sammenhænge indenfor det cubanske musikliv. Endelig skal *comparsa*, karnevallets rytme og dans, nævnes som en genre, der hører med til familien.

Dans

Guaguanco er en pardans. Det er en dans, hvor kønnene spiller op til hinanden med bevægelser, der rummer klare erotiske undertoner. *Yambu* er en mimisk rumba, og dansen beskriver en situation, en begivenhed. Danserne imiterer ældre menneskers måde at danse på, at bevæge sig på – de skrøbelige trin etc. Noget der giver dansen karakter af drilleri og grotesk humor. Tempoet er noget langsommere end i *guaguanco*. *Columbia* er en akrobatisk dans, en solodans, der udelukkende udføres af mænd. Af de tre nævnte typer er *columbia* den eneste, der stammer direkte fra landdistrikterne. De to øvrige er byfænomener. *Columbia* er en hurtig rumba og indeholder et stærkere afrikansk udtryk end de to andre. Dels indeholder sangen ofte afrikanske ord og vendinger, dels er det rytmiske mønstre mere kompliceret, mere polyrytmisk

anlagt end i *guaguanco* og *yambu*, der forløber indenfor en regelmæssig todelmetrik. *Comparsa* er en koreograferet beskrivende dans, der optræder i forbindelse med karnevalssæsonen, og som man kan opleve her, når karnevalsoptogene defilerer gennem byens gader.

Idag er det almindeligt indenfor en salsa-tradition, såvel i Cuba som andre steder i verden, at musikalske elementer fra rumbaen, især *guaguanco*, integreres med elementer fra son. Rumba er blevet et vigtigt element i moderne salsa, også i en mere oprindelig form, fordi den formmæssigt og i sit tekstlige anlæg kan rumme så mange fortællende og beskrivende elementer.«

»Og således har vi idag cubansk musik, absolut cubansk, fuldendt cubansk, men af spansk oprindelse. Og vi har en anden musik, ubestridelig cubansk, i sit inderste væsen cubansk, men af afrikansk oprindelse. Da disse er de to hovedkilder, der mødes i vor musikkultur, er det nærliggende for os at sige, at denne musik, bondens musik og de afrikanske stammers musik, udgør de grundlæggende elementer i al vor musik.«

Argeliers Leon,
cubansk musikforsker
og komponist.